

comarques del SO. s'ha estès molt el costum de dir en plural els noms de les partides (afundint a la pluralitat de propietats que les integren) que primitivament eren singulars, s'endevina que el nom originari degué ser *Lestinclell* entès com *L'Estinclell*. El fet és que *LESTINCLUS* és una variant molt estesa en llatí tardà, i en dialectes romànics, de *LENTISCLUS*, *LENTISCVLUS*, d'on deriva el català *llentiscle* (*DECat* v, 154b20-22). J. F. C.

Estissinti, V. *Estall Estiuaran*, V. *Estaon Estiula*, V. *Estivella*

ESTIVELLA, ESTIULA, ESTIVES

Posava en el *DECat* (art. *estiu*, III, 780b1ss.) com a variant d'*estivada* 'pasturatge d'estiu': «amb el mateix valor s'havia dit molt *estiva*, encara molt abundant a l'Alta Ribagorça, com a genèric toponímic, i ja documentat en escriptures dels Ss. x-xii: des de l'any 906, en una d'Ovarra (Serrano Sanz, *NHRbg.*, 225); una altra p.p. el P. Fita (*Bol. Acad. Hist.* iv, 225) etc. (i veg.-ne equivalents semàntics en *E.T.C.* II, 63); el nom d'*Estiula* (Sant Marc d' ~), en l'Alt Ripollès, és probable que surti d'un diminutiu d'això, **AESTIVŪLA*, en país de vastos i frescals pasturatges».

De fet, *ESTIULA* és nom de dues localitats: a) poblelet agre. a Viladonja; b) mas del te. de la parròquia de Ripoll, prop del límit amb Campdevàrol, al qual pertany per l'església. A Campdevàrol em deien, 1954, que, per tal de distingir-les, d'aquesta en diuen *Estiula del Serrat*, i de l'altra *Estiula de la Garsa* (*La Garsa* és una de les masies d'Estiula); fins i tot diriem que són tres, car *Estiulella* és encara un altre mas, ja en te. de Campdevàrol. És clar que essent tots tres llocs en extensió contínua, en tant que topònim en l'origen és nom únic. El turó al cap del qual hi ha el santuari de St. Marc, és aïros i de gran vista que vaig contemplar en una visita de 1933 (veg. la bona foto, i descripció que en dona C.A. Torras (*Pir. Cat.*, *Ripollès*)).

MENCIONS ANT. 888: *Estivola* (*MarcaH.*, 819; *Cat. Car.* II, 163.15); i en variants *Stivola*, *Stiula*, *Stivula* majore, en altres docs. de 938 ss. (*Cat. Car.* II, 161.20, 21, 161.18, 163.15, 171.4). En les llistes de parròquies vigatanes p.p. Pladevall només hi consta com Sto. Felice, -icio, -icis (n.º 300), sense el topònim. En la de 1330: «S. Felicis de *Estiula*», i el 1332 «*ecclesia de Stiula*» (Junyent, *Misc. Griera* I, 373, 384); 1354: «R. P., rector de St. Feliu d'*Estiula*» (SerraV., *Pinós i Mpl.* III, 208); 1692: «emprius de *Stiula* --- lo masover de *Stiula*» junt, tots dos cops, amb *Gausachs* i «la farga de Campdevàrol» (Graells, *Claus de Farga de Ripoll*, p. 9).

Una altra formació diminutiva del mateix mot fou *ESTIVELLA*. També enclavat en la nostra toponímia. En particular (1) *estibèla*, vasta extensió pastoral en els vessants orientals de la Serra del Port del Comte, al N. de St. Llorenç de Morunys; vaig travessar-la el

1932, baixant d'aquella serra cap al poble *La Coma*, fonts del riu Cardener. Amb el tractament gascó de -LL- com -r-: *Estiüera* m'és ben conegut de diversos llocs de la vall d'Aran. I també en els parlars gascons veïns, p. ex., a Usto, alt Coserans *estiüera* «die Sommerseite im Gelände» (Rohlf's, *RLiR* VII, 146; Krüger, *HPyr.*, vol. I, 56). Acompanyat a França de tota la família: oc. ant. *estivar* «moissonner, récolter»; St. Gaudens *estieouà* «faire le travail de l'été», llgd. *estivo* 'pasturatge estival', alvernès *estivada* 'guaret', fr. ant. *estiver* 'menar el ramat a l'estiva' (Godefroy III, 615).

ESTIVELLA (2) és també el nom d'un poble valencià. Notable reaparició tantes jornades cap al Mígjorn. Avui és un poble de 1600 habitants, a l'esq. del riu Palància, 6 k. amunt de Morvedre. No en sé notícia anterior a la que ens dona SSiv. (225): que el 1535, junt amb *Bacelga* (v. supra *Baselga*), fou separada de Morvedre formant una rectoria de moriscos, amb 45 focs; i el 1575 «s'ordenà que se li fes església». Devia haver estat menys important que la seva veïna, *Baselga*, perquè només d'aquesta n'hi ha notícies medievals, des del *Rept.* Per l'obra de Lapeyre (*Géo. Esp. Mor.*, p. 37) sé que tenia 42 o 48 focs de moriscos en els censos de 1563, 1572 i 1602. Ni ell ni Reglà no diuen que hi hagués cristians vells; Reglà (p. 10) li troba 70 moriscos, senyorejats per D. G. de Monsoriu (p. 10).

És a dir població purament morisca, fins a l'expulsió, que la deixà enterament despoblada. És clar que es donà a repoblar de cristians. Però qui sap si per reacció contra aquells antecedents moriscos, els nous afectaren gran devoció, d'on potser el malnom de «beatos»: «En *Estivella*, beatos; / en Torres-torres, ollers; / en Algímia, gorrminos / i en Alfara, canterers» (recollit a Alfara, per SGuarner, *Pobles Val. parlen* III, p. 24).

Poble tan moro, i tingué un nom tan català? I en terra tan càlida, 'pasturatge... d'estiu! Si l'aspecte del nom no fos tan romànic, pensariem si n'hi pot disfressar quelcom d'àrab.

Lingüísticament àrab no. Però crec que és mossàrab, i sense res en comú amb *estiu*, ni pastures. Tenim aquí, més aviat, un derivat del mossàrab *estiba* o *estipa* 'estepa, mata cistínia'. Molt més conforme al quadro ecològic del Palància.

Pel que fa al nom de planta, ja l'anònim sevillà de c. 1100 en diu '*istibb*, amb descripcions que, com reconeixen Font i Quer (*Mem. Ac. de Ci. Bna.* xxx, 228) i Asín (Anònim S. xi, pp. 141, 225 i 252-3), corresponen al '*Cistus ladaniferus*' o 'estepa negra'; també '*istibb* en Abenalgazzar († 1004); i en una altra font hispànica musulmana, com a nom del *cistus*, el granadí *PAlc* equipara *iztipa* a *xara*. En fi, en l'àrab del Marroc es diu *estép* (Lerchundi) (*DECat* III, 769).

I el nom d'*Estivella* no n'és dim. romànic, sinó '*istib el-Lāb* (l'anomenat 'superlatiu islàmic'), com si diguéssim 'l'estepa d'Alhah, el grandió, el magnífic estepar'. Segurament aquest no tingué germans toponímics en altres zones valencianes, sinó que en aquestes fou adaptat a la forma catalana *Estepar* pels nostres pobladors.